

Op zoek naar letters

opeenvolging van spellingcategorieën

categorie	kenmerk	planning over de leerjaren						
		2	3	4	5	6	7	8
0	klankzuivere woorden							
1	[-aaj]=aai/[ooj]=ooi/[oej]=oei		xxx					
2	[i:r]=eer/[u:r]=eur/[o:r]=oor		xxx					
3	sjwa: [ə]=e /i/ ij		xxx					
4	[-ngk]=nk (drie is teveel)		xxx					
5a	[-t]=d of t (verlengingsregel 1)		xxx					
5b	[-p]=b of p (verlengingsregel 2)		xxx					
6	[-acht]=acht		xxx					
7	Lettervrek		xxx					
8	opsluitregel		xxx					
9	[ou]=au of ou of ow of ao							
10	[-w]=uw							
11	[ei]=ei of ij							
12	[vr-]=wr of vr							
13a	[ie]=ie of i							
13b	[ie]=y of ee of ea of ey of i							xxx
13c	[i]=y of i							xxx
14	[-s]=-s of 's of -sch of s'						xxx	
15	klinkerbotsing =ë of -e							
16a	[k]= c of k of ck of qu /					xxx		
16b	[kw-]=qu of kw of cu					xxx		
17	[ks]= x of ks of ct						xxx	
18a	[s] = s of ss of c of t of z / [sj]= ch of sj of sh				xxx			
18b	[z]= s of z / [zj] = j of g of ch				xxx			
19	[oe] = oe of oo of ou of u(e) [joe] = u of iew of ew of eau							
20a	[oo] = oo of ow of oa Frans: au of eau of ot of o of ote							
20b	[wa]=oi / [waar] = oir / [wie] = ui(t)							xxx
21a	[e] = ai(s) of e of è of ê of ei							
21b	[ee] = é of a					xxx		
22	[-t]=th					xxx		xxx
23a	[(a)aj]=ail(l) / [oej]=ouill						xxx	
23b	[nj] = gn						xxx	
24	hoofdletters		xxx					
25	los of aanelkaar							
26	tussen-n of niet					xxx		
27	tussen-s of niet					xxx		
28	afkortingen					xxx		
	spelling persoonsvormen		xxx	xxx	xxx	xxx		

Toelichting

Dit is slechts een 'theoretische' ordening omdat de voorkennis van de leerlingen moet bepalen wanneer ze doorkunnen naar een volgende categorie of groep categorieën. De donkere vakjes suggereren de periode waarin die categorie in veel gevallen aan de beurt zal komen, terwijl de gekruiste vakjes aangeven dat dit op die momenten bij diverse leerlingen ook een zinvol moment kan zijn. Dat is soms wat eerder, en soms nog wat later. Wel is duidelijk dat de klankzuivere woorden eerst beheerst moeten zijn voordat de inheemse niet-klankzuivere woorden aan de beurt zijn.

Die inheemse woorden gaan dan weer vooraf aan de uitheemse categorieën, omdat daarin ook allerlei buitenlandse klank- en spellingpatronen meedoen.

De hoofdletters staan een beetje los van de rest. Dit komt doordat de klanken voor het gebruik van hoofdletters niet bepalend zijn. Er zijn bovendien verschillende redenen om een hoofdletter te gebruiken. De plek aan het begin van een zin, en als eerste letter van je naam, zijn al vroeg toepasbaar, namelijk bij maken van zinnen met klankzuivere woorden. Andere toepassingen vragen wat meer voorkennis en kunnen daardoor pas later aan de orde komen.

De laatste vier categorieën staan ook wat los van de rest, omdat de daarin voorkomende spellingcategorieën voortkomen uit de betekenis van zulke woorden. Bovendien bevatten zulke woorden dikwijls ook andere aandachtspunten, waardoor aandacht voor deze aspecten pas zin heeft, als er voldoende basis is vanuit minimaal de inheemse niet-klankzuivere categorieën én omdat daarin ook andere kennisaspecten meespelen bij het maken van de juiste keuze, zoals woordenschat en algemene taalvaardigheid.

Aandacht voor de spelling van persoonsvormen, als een aparte categorie woorden, heeft pas zin als er een basis is van inzicht in de functies van zinsdelen. Tot dat moment geldt voor deze woorden dezelfde aanpak als voor andere woorden: luister naar de klanken en de klankgroepen en kies op basis daarvan de juiste letters.

Ondertussen kunnen ze via de grammatica-insteek onderzoeken wat de relatie tussen woorden in zinnen en teksten is. De leerling moet op basis hiervan de functie en onderlinge relatie van de hoofdrolspeler en de persoonsvorm gaan herkennen in een zin. Zo ontdekken ze wat een persoonsvorm is.

Slechts een beperkt aantal van de persoonsvormen is via een andere analyse van de juiste letters te voorzien, namelijk alleen bij werkwoorden waarvan de (hoorbare) stam eindigt op een [t]. Je hoort dan niet of je t, d, of dt moet schrijven en ook niet of in de verleden tijd t(e)(n), d(e)(n), tt(e)(n) of dd(e)(n) geschreven moet worden. Daarom begint het bewust leren spellen van deze persoonsvormen pas later dan je vanuit de traditionele taalmethoden gewend was. Bovendien is er ook niet sprake van 'werkwoordspelling', want los van die laatst genoemde typen persoonsvormen, geldt er voor werkwoorden echt geen andere spellingsystematiek!

De regels voor de spelling van persoonsvormen blijken dan niet zo ingewikkeld en vragen niet zo veel tijd. Wie te vroeg begint of er te veel onnodige zaken bijhaalt, zal merken dat het dan juist moeite kost.

Dit betekent dat zo alle spellingcategorieën die we kennen op de basisschool aan de orde komen. Het gaat dan niet om visueel inprenten, maar om auditief herkennen en met argumenten de letterkeuze kunnen onderbouwen. Voortbouwen op de al aanwezige voorkennis en de verbindingen in het brein benutten en versterken vormen de basis voor succes op langere termijn. Het gaat immers om de toepassing en niet om een dictee!

De achterliggende didactiek en een uitgebreide toelichting op de categorieën staat beschreven in *Op zoek naar letters* (2018) en ook in *Op speurtocht door onze grammatica* (2020) (zie onder 'publicaties').